

ANADOLU İLE ORTA DOĞUNUN NEOLİTİK'TEKİ NÜFUSU ÜZERİNE

DENISE FEREMBACH

Millî Bilimsel Araştırma Merkezinde Araştırma Şefi (Paris)

Yerleşmiş hayatın gelişmesine sahne olmakla yeni zamanları haber veren Neolitik, Antropolog için gerçek bir bilgi konusudur. Mezolitik'te kendilerini göstermeye başlayan modern ırkların bu çağda yerleştiklerine tanıklık ediliyor. Bunun hakkında daha önemli serilere sahip olduğundan, evrim süreçleri de daha büyük kolaylıkla ele alınmaktadır.

Bu bölgeye ait insan kemikleri buluntularını gözden geçirecek ve bunlardan bazı sonuçlar çıkarmaya uğraşacağız.

TÜRKİYE: Neolitik'e değgin en çok insan kalıntıları vermiş olan memleket, hiç şüphesiz Türkiye'dir. Burada Batıdan Doğuya doğru gidersek, şu buluntu yerlerini görürüz : Truva'nın 5 km. Kuzeybatısında Kum-Tepe; Antalya yakınında Öküzini. Anadolu plato'su üzerinde Çatal-Höyük (bu yer, Konya'nın aşağı yukarı 60 km. Güney-Doğusundadır) adı gene Çatal Höyük olan, ama Antakya ovasında bulunan başka bir buluntu yeri; bir de Erzincan-Erzurum'un 20 km. Doğusunda Altın-tepe-Kumtepe'de meydana çıkarılmış olan 4 Neolitik kadın iskeletinin incelenmesini Ş. A. Kansu'ya borçluyuz (1937).

Bunlardan yalnız bir kafatası (No. 2) incelenmiş, öbür üçü fazla parça (fragment) halinde olduklarından, yeniden kurulamamıştır ("reconstitué" edilememiştir). Brachycrâne, hypsicrâne, tapinocrâne olan bu kafa, boyu 160 sm. ye yakın bir kadına aitti. Bu, Alpin ırkın bir temsilcisi olabilir. Öbür nünunelerin hangi ırka mensup oldukları üzerine hiç bir şey söylenemez.

Öküzini'nde bulunmuş ve 22-25 yaşlarında ölmüş olan bir kadının tam olmıyan iskeleti, Bay Şenyürek tarafından tasvir edilmiştir (1958). Pek fazla gelişmemiş glabel'i ile kaş kavisleri, başka karakterleri ile birlikte, onu Akdeniz'liler, daha özel olarak, Öro-afriken'ler (ya da Atlantik-Akdeniz'liler) sınıfına koymayı mümkün kılmaktadır.

— Anadolu plato'sunda, Çatal Höyük buluntu yeri, ayrıca önemli sayıda nümune vermiştir; bunların antropolojik incelenmeleri halen yapılmaktadır (D. Ferembach). Fakat, daha şimdiden diyebiliriz ki, bunlarda gürbüz Akdeniz'liler (Öro-afriken'ler) hâkimdir, ince (narin) Akdenizliler ise, az temsil edilmişlerdir (aşağı yukarı % 17). Bu buluntu yerinin ilginçliği, bir de burada belirli sayıda Alpin brachycrâne'in bulunmasından (yatay kafatası endis'i hesaplanabilmiş olan 62 nümuneden 13 tane) ileri gelmektedir.

Antakya ovasındaki Çatal Höyük'te bulunan iskeletler ziyadesiyle fragment halinde bulduklarından, bunlar üzerine N. M. Krogman tarafından (1949) bir bilgi tespit edilememiştir.

— Altın-tepe'den gelen ve 8. binyıl sonuna ya da 7. binyılın başına tarihlenen iki tam olmiyan iskelet, R. Çiner tarafından incelenmiştir (1965). Bu araştırmacı 45-50 yaşlarında ölmüş bir adama tekabül eden erkek iskeletini, Öro-afriken ırka yaklaştırmaktadır. İkinci nümune 50-55 yaşlarında ölmüş bir kadına aittir. Öbüründen daha narin olan bu iskelet, R. Çiner'e göre, narin Akdeniz'lileri hatırlatmaktadır. Fotoğrafisinin incelenmesine dayanarak denebilir ki, Öro-afriken'le bir yakınlık büsbütün reddedilmese gerek.

SURİYE: Suriye'ye geçince, Şam'ın aşağı yukarı 20 km. Güneyinde Tell Ramad buluntu yerini görüyoruz. (D. Ferembach; yakında yayımlanacak). Burada 45 ferdin: 16 çocuk ile 29 erginin, kalıntıları topraktan çıkarılmıştır. Ancak 9 kafatasının ölçüleri - hem bütün ölçüler değil - alınmıştır. Biraz daha yüksek sayıda süje üzerinde morfolojik karakterler tespit edilmiştir.

Fertlerin hemen hemen hepsi narin Akdeniz'liler grupuna girmektedir. Bir tanesi istisna teşkil etmekte ve Öro-afriken'lerle yakınlık arz etmektedir. Bu köylülerin kullandıkları obsidienne'in önemli bir kısmının, Kappadokia'da (Anadolu plato'su) Kayseri dolaylarından geldiği ispat edilebilmiştir. Acaba bu adam bu bölgelerden gelmiş bir yabancı mı idi?

Bu yer bir de, Jericho (Ürdün) gibi, "surmodelé" kafatasları ile dikkati çekmektedir. Bunlardan bilhassa iki tanesi oldukça iyi muhafaza edilmiştir: Parçaların etleri alındıktan, ve belki bazılarında, dişler çekildikten sonra, çehreler (yüzler) alçı ile yeniden yapılmış, alçı ayrıca alın kemiğinin, şakak kemiklerinin ve kafatası kaidesinin bir kısmını kaplıyordu. Burun, kulaklar, gözler, kemik üzerine "modelé"

edilmiş ve böylece canlı manzarası veriyorlardı. Omur kemikleri çıkarılmış (uzaklaştırılmış) olan boyun'a sadece işaret edilmiştir. Boyunun altına konmuş figürin'ler beden rolü oynuyorlardı (H. de Con-
tenson, 1967). 18-20 yaşlarına doğru ölmüş iki kadına ait olan bu iki kafatası, tereddütsüz olarak narin Akdeniz'liler arasında yer almak-
tadırlar.

İSRAİL: İsrail'de Neolitik adamları hakkında hemen hemen hiç bir şey bilinmemektedir. Üç-beş aylık bir çocuğun iskeleti Şeyh Ali'de topraktan çıkarıldı. Süjenin yaşının küçük olmasına rağmen Akdeniz ırkına mensup olduğu - fazla belirlemelerde bulunamadan - söyle-
nebilir.

Bir de, Karmel'de, Nahan Oren (Vadi Fellah) 'ta bulunmuş olan bir kafatası ile iki alt çene'yi zikredeceğiz; bunlar ilkin mezolitik olarak takdim edilmişti (D. Ferembach, 1959). Arkeologlar şimdi bun-
ların neolitik seviyeden geldiğinde birleşiyorlar. Yüz'den sadece da-
mak kalmış. Küçük boyutlu olan kafatası, 35-40 yaşlarında ölmüş bir kadına aittir. Karakterlerinin bütünü "brachycrâne" olması ile Alpin ırka bağlanmaktadır.

ÜRDÜN: Jericho buluntusu yerinde K. M. Kenyon, önemli sayıda Neolitik iskeleti meydana çıkardı; bunların incelenmesine G. Kurth memur edildi (1955 a, 1955 b; 1957 a, 1957 b; 1958; 1959; 1962). Ayrıntılı bir monografi henüz yayımlanmamıştır. Çok kere pek kırık olan parçaların hali, incelemelerini kolaylaştırmamaktadır.

Belirli nünuneler, genişlemelerine sebep olmuş olan maksatlı değişmeler (bozulmalar) arz etmektedir. Birtakım süje'lerin arzettiği "brachycephale" lık, mümkün bir kültür etkisi gözönünde bulunduru-
larak incelenmelidir. Bu nokta vuzuha kavuşturulmalıdır.

Bazıları muhtemel olarak Alpin olan bu "brachycephale" lerin yanında, keramik-öncesi seviye (A çanak-çömleksiz Neolitik), küçük boylu, "dolychocéphale" dar çehre eğiliminde, eski "dolichocéphale tabakayı hiç şüphesiz devam ettiren" (G. Kurth, 1959) fertler vermiştir. Bunlarda Erk-el-Ahmar ya da Mallaha "Natoufien" lerinin, ka-
rakterleri zayıflamış torunlarını görmek mümkündür.

Daha sonraki (daha yeni) keramik-öncesi tabakalarda (B çanak-çömleği olmıyan Neolitik öncesi), dar ve uzun yüzlü bir "Dolicho-
morphé" kafatası söz konusudur. G. Kurth, burada, bu devrenin

sonunda, “yeni şekillerin” meydana çıktığından söz etmekte, fakat bunların ne olduklarını açıklamamaktadır. Öte yandan K. M. Kenyon, bir önceki seviye ile, belki başka “Natoufien” lerin sürükledikleri “Tahounien” endüstri arasında bir karşılaştırma yapmaktadır. Bu adamların daha narin olan görünüşleri, –aslında, Erk-el-Ahmar ya da Mallaha tipleri kadar kaba olmıyan– Fallah tipinden “Natoufien” lerle bir akrabalıkları olduğuna meyl ettirmektedir (D. Ferembach, 1962).

Demek ki bu köye insan yerleşmesine ayrı ayrı iki dalga iştirak etmiş olacak. Bir tanesi, Mallaha köyünde yaşayanlar gibi kaba tipten “Natoufien” lerden gelmiş; öbürüne, Fallah mağaralarında yaşayanlar gibi daha narin yapılı, “Natoufien” ler katılmış olacaklar.

İRAK: Daha Doğuya doğru uzaklaşırsak Irak’a varırız. Yüz’ler hakkında verilmiş olan bazı bilgiler bir yana bırakılırsa, Jarmo Neolitik’lerinde yalnız dişler incelenmiştir (A. A. Dahlberg, 1960). Bu süjelerin ırk bakımından yakınlıklarını bu kadar az bilgi elemanı ile tespit, zordur. Yazar, “Jarmo, Irak (İsa’dan önce 6750±500)ın bu ilk ziraatçilerinin genetik ve genetik-olmıyan diş karakterlerinin, Modern Akdeniz’liler ve Avrupa kavimleri ile büyük benzerlikleri vardır. Başkalarından çok İran’lılarla Hint-Avrupa’lılara benzerler ve hiç bir Mongoloid karakterleri yoktur” diyor.

Tepe Gawra’da bulunmuş olan kafatası W. M. Krogman ile W. H. Sassaman tarafından betimlenmiştir (1959). Bu travayı, ne yazık ki, okuyamadık.

İkisi erkeğe biri kadına ait olmak üzere üç baş, Tell Hassuna’da topraktan çıkarılmıştır. C. S. Coon’un (1950) verdiği kısa betimlemeden, üç Öro-afriken’in söz konusu olduğu anlaşılmaktadır.

İRAN: Son olarak İran’da duracağız. Burada Belt Cave’in B kesiminde, aynı araştırmacı, bir erkeğin iskeletini meydana çıkarmıştır. Hakkında pek az bilgi vermektedir. Gürbüz yapısı ile, belki Öro-afriken’lere yaklaşmaktadır.

S O N U Ç

Anlattıklarımızı özetlersek Öro-afriken’lerin Anadolu’da hâkim olduklarını tespit ederiz; Ürdün’de Jericho’da, en eski tabakayı teşkil etmektedirler; Suriye’de azınlıkta olsalar gerek. Tersine, narin Akde-

niz'liler Anadolu'da azdırlar. Suriye'de çoğunluğu teşkil ediyorlar. Ürdün'de geç olarak, bir ikinci göçmen dalgası olarak, Neolitik'te görünüyorlar.

Başka buluntu yerlerinden gelecek keşiflerin bu bölgesel dağılmayı doğrulamaları şüphesiz gereklidir. Irak ile İran'da bulunan kalıntılardan sonuçlar çıkarmak için yeteri kadar bilgiye sahip değiliz.

Neolitik'te birlikte yaşayan narin Öro-afriken'ler ile Akdenizlilerin, "Epipaléolithique" te mevcut iki tip "Natoufien" in incelmış karakterli zürriyetleri oldukları kabul edilebilir.

Alpin'lere gelince, bunlara genellikle Kumtepe, Çatal Höyük, Jericho, Fallah gibi önemli miktarda iskelet vermiş buluntu yerlerinde raslanmaktadır, ve hiç bir zaman pek çok sayıda değildirler. Menşeleri hakkında, Akdeniz'lilerden itibaren bir evrim ileri sürülebilir (D. Ferembach, 1966).

Alpin'lerin, "Natoufien" de görünmeye başladıklarını hatırlatalım.

